

*A kako se učitelji osjećaju?
Kvalitativna analiza pojavnosti i izvora emocionalnih
iskustava predmetnih učitelja **

Izabela Sorić

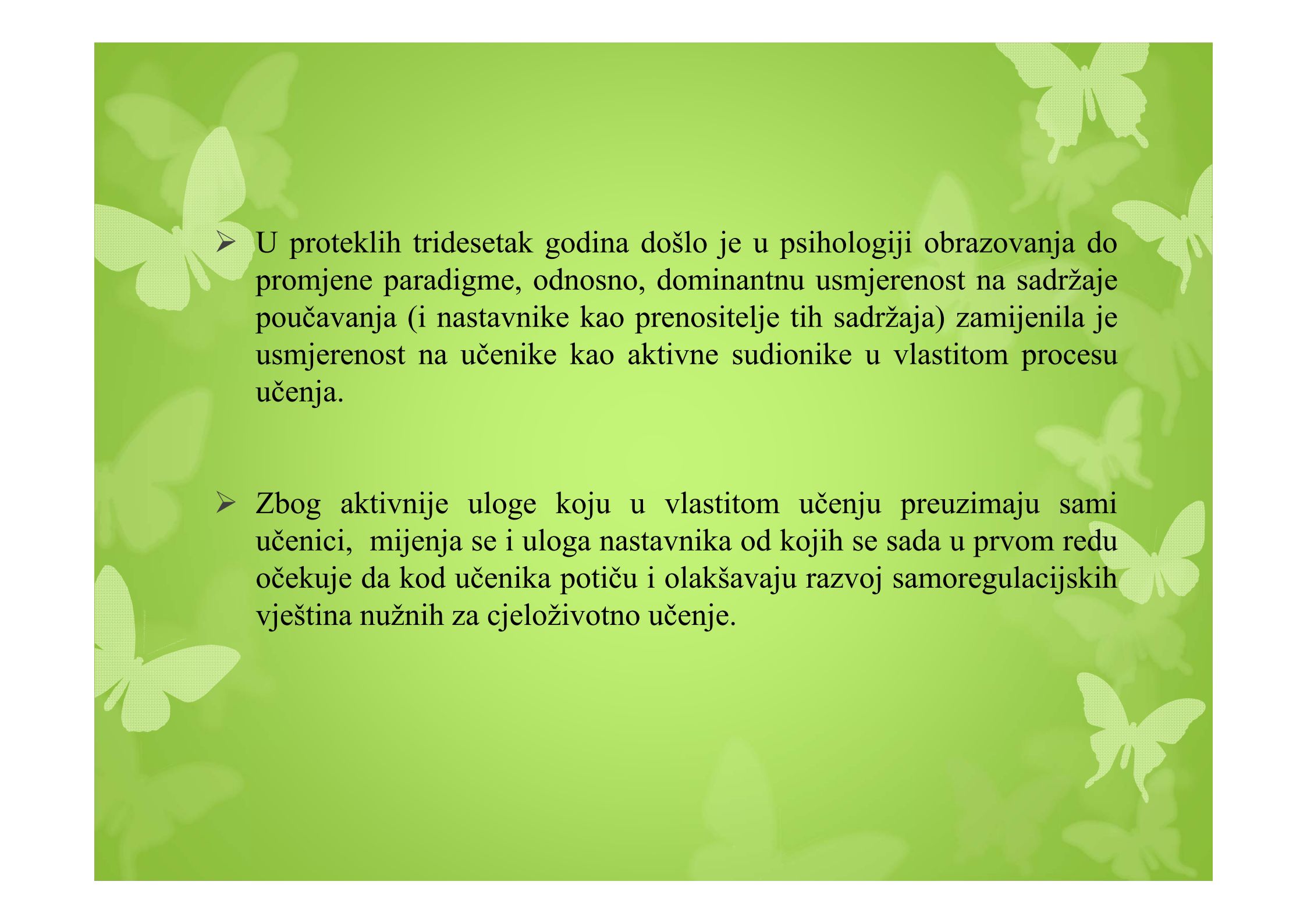
Irena Burić

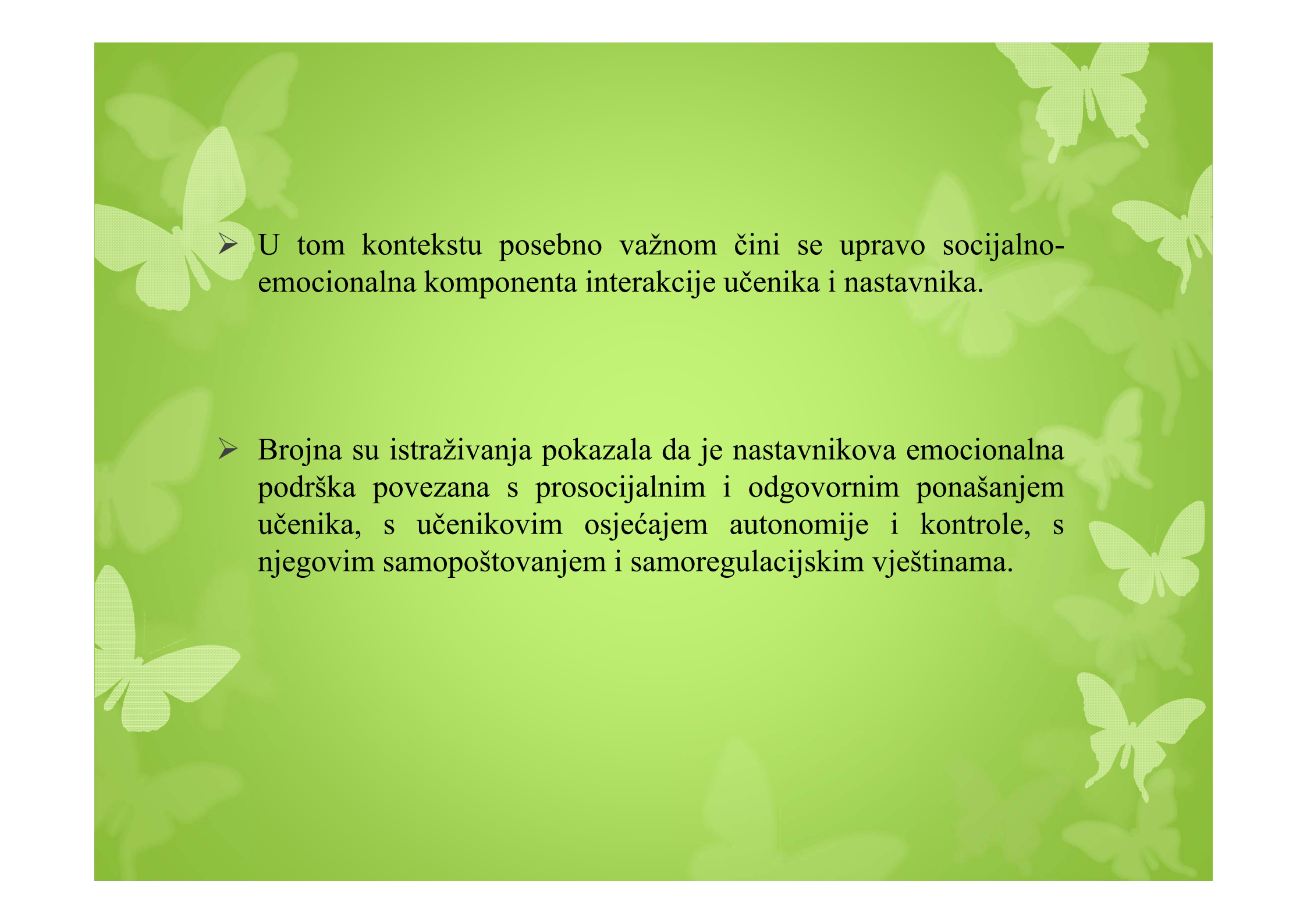
Ana Slišković

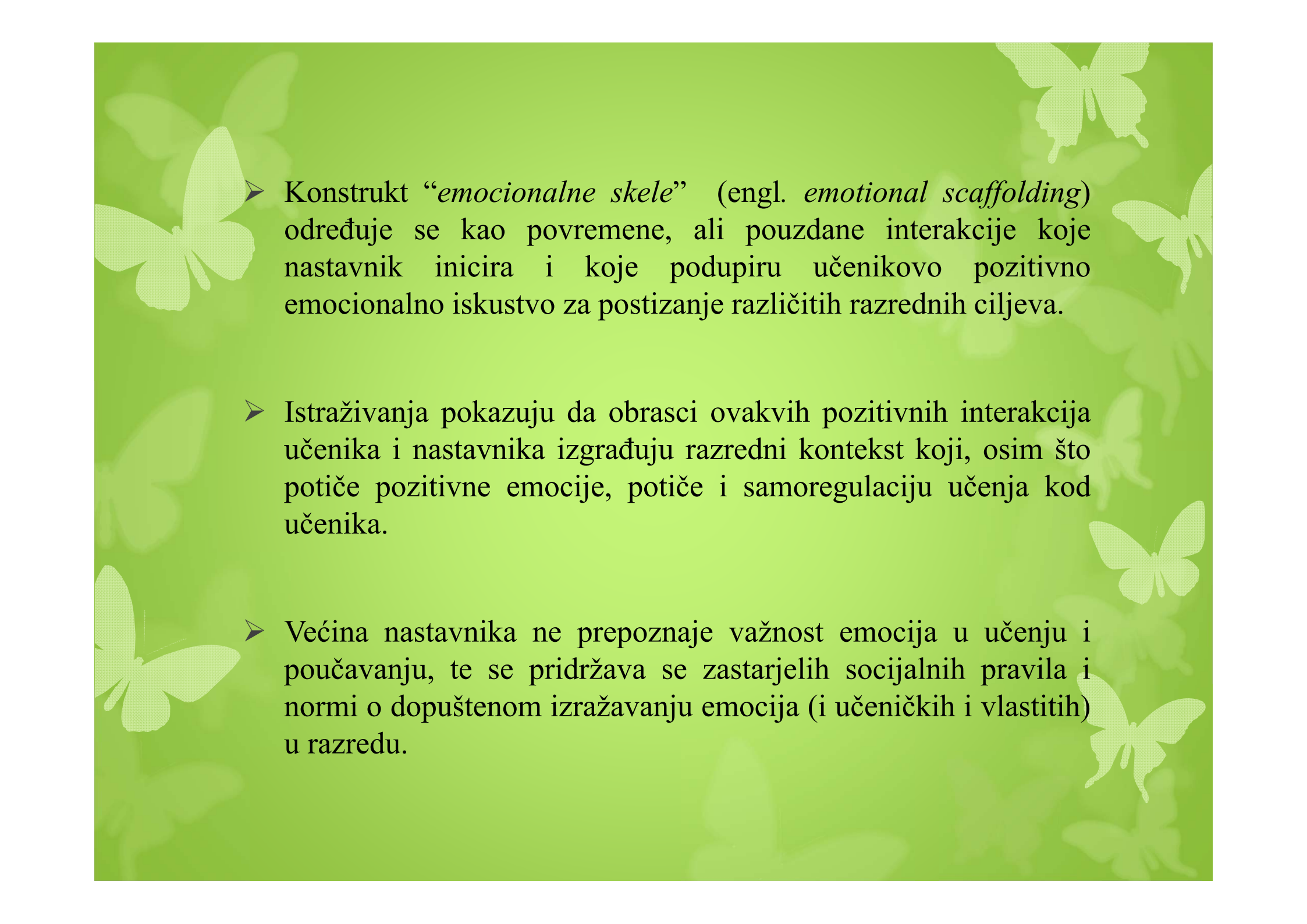
Ivana Macuka

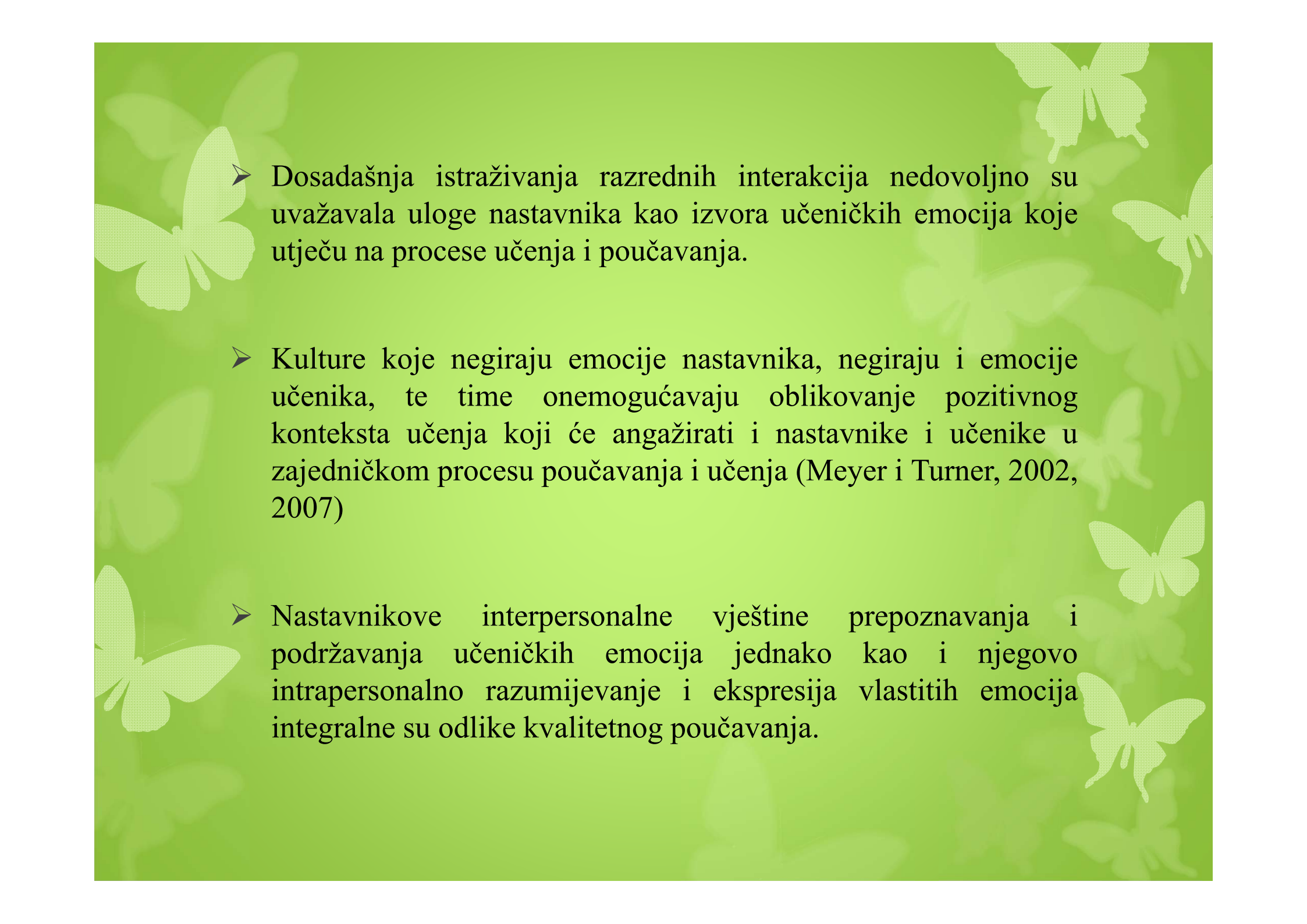
Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru

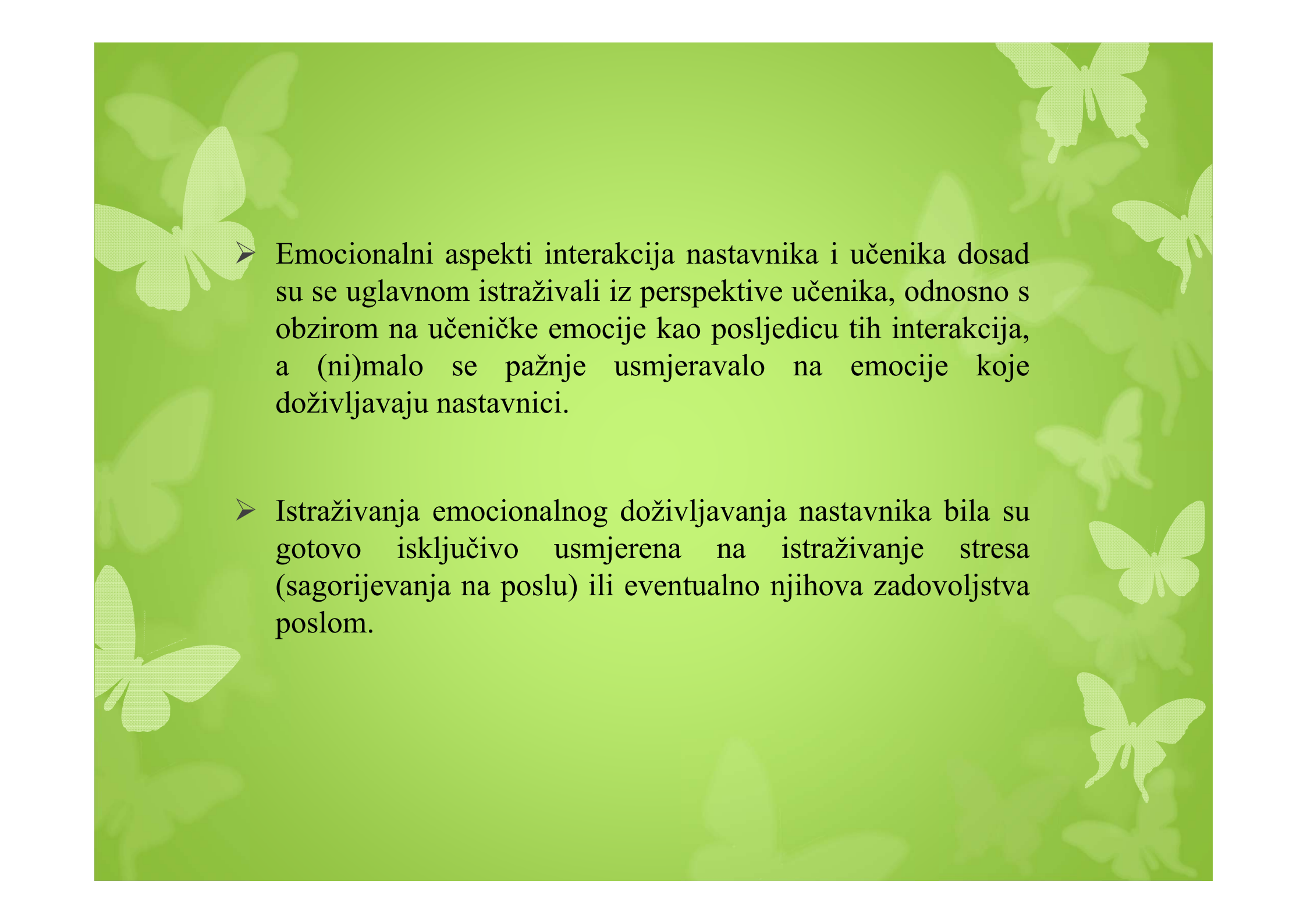
*Istraživanje je provedeno u sklopu projekta „Teachers' emotions and emotion regulation strategies: personal and contextual antecedents and effects on motivation, well-being and relationship with students“ financiranog od strane Hrvatske zaklade za znanost

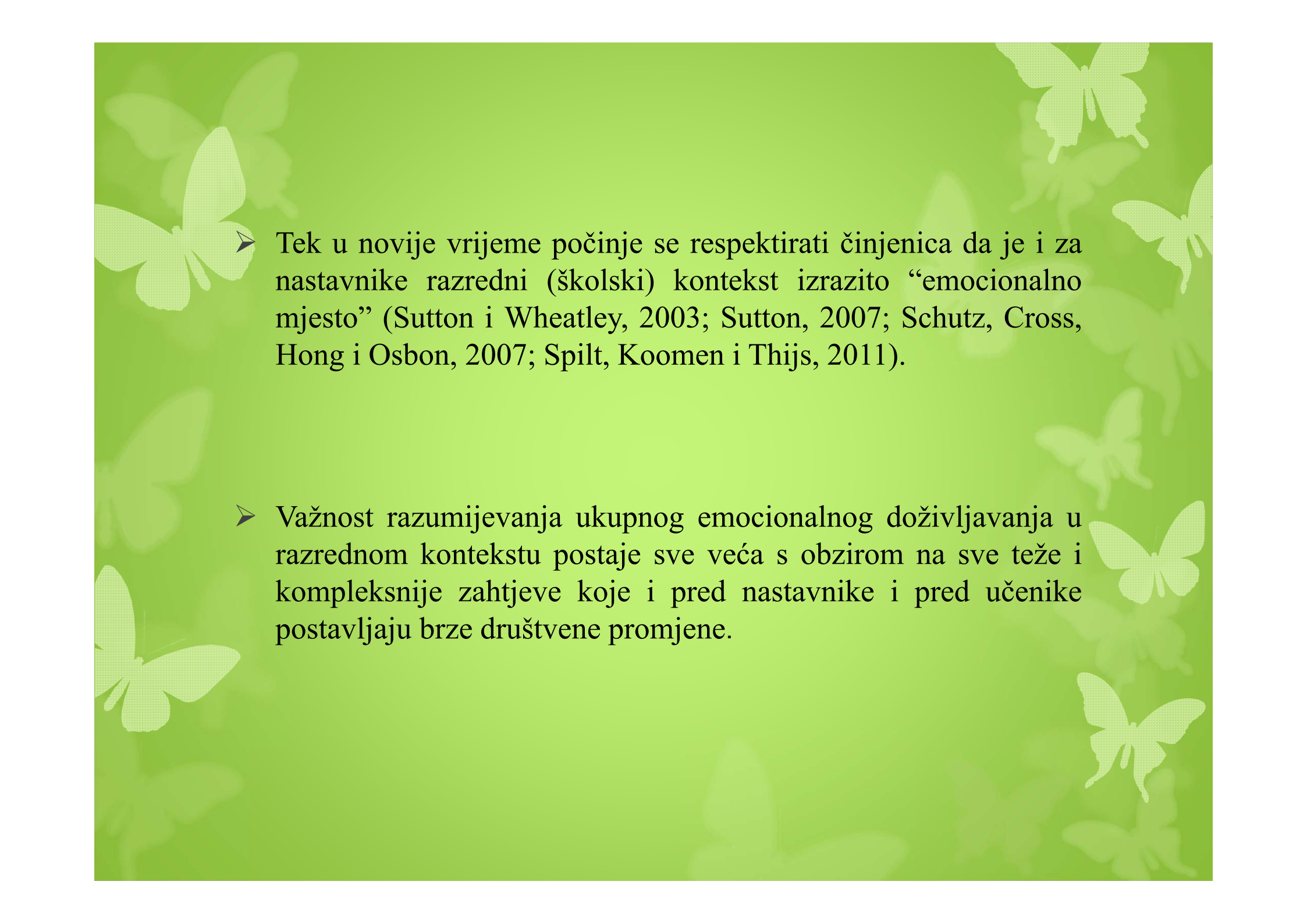
-
- The background of the slide is a solid light green color, decorated with several white butterfly silhouettes of various sizes and orientations scattered across the page.
- U proteklih tridesetak godina došlo je u psihologiji obrazovanja do promjene paradigme, odnosno, dominantnu usmjerenost na sadržaje poučavanja (i nastavnike kao prenositelje tih sadržaja) zamijenila je usmjerenost na učenike kao aktivne sudionike u vlastitom procesu učenja.
  - Zbog aktivnije uloge koju u vlastitom učenju preuzimaju sami učenici, mijenja se i uloga nastavnika od kojih se sada u prvom redu očekuje da kod učenika potiču i olakšavaju razvoj samoregulacijskih vještina nužnih za cjeloživotno učenje.

-
- The background of the slide is a solid light green color, decorated with several white butterfly silhouettes of various sizes and orientations scattered across the page.
- U tom kontekstu posebno važnom čini se upravo socijalno-emocionalna komponenta interakcije učenika i nastavnika.
  - Brojna su istraživanja pokazala da je nastavnikova emocionalna podrška povezana s prosocijalnim i odgovornim ponašanjem učenika, s učenikovim osjećajem autonomije i kontrole, s njegovim samopoštovanjem i samoregulacijskim vještinama.

-
- The background of the slide is a solid light green color. It is decorated with several faint, semi-transparent butterfly silhouettes scattered across the page. The butterflies are in various orientations, some facing left and some facing right. The overall aesthetic is clean and educational.
- Konstrukt “*emocionalne skele*” (engl. *emotional scaffolding*) određuje se kao povremene, ali pouzdane interakcije koje nastavnik inicira i koje podupiru učenikovo pozitivno emocionalno iskustvo za postizanje različitih razrednih ciljeva.
  - Istraživanja pokazuju da obrasci ovakvih pozitivnih interakcija učenika i nastavnika izgrađuju razredni kontekst koji, osim što potiče pozitivne emocije, potiče i samoregulaciju učenja kod učenika.
  - Većina nastavnika ne prepoznaje važnost emocija u učenju i poučavanju, te se pridržava se zastarjelih socijalnih pravila i normi o dopuštenom izražavanju emocija (i učeničkih i vlastitih) u razredu.

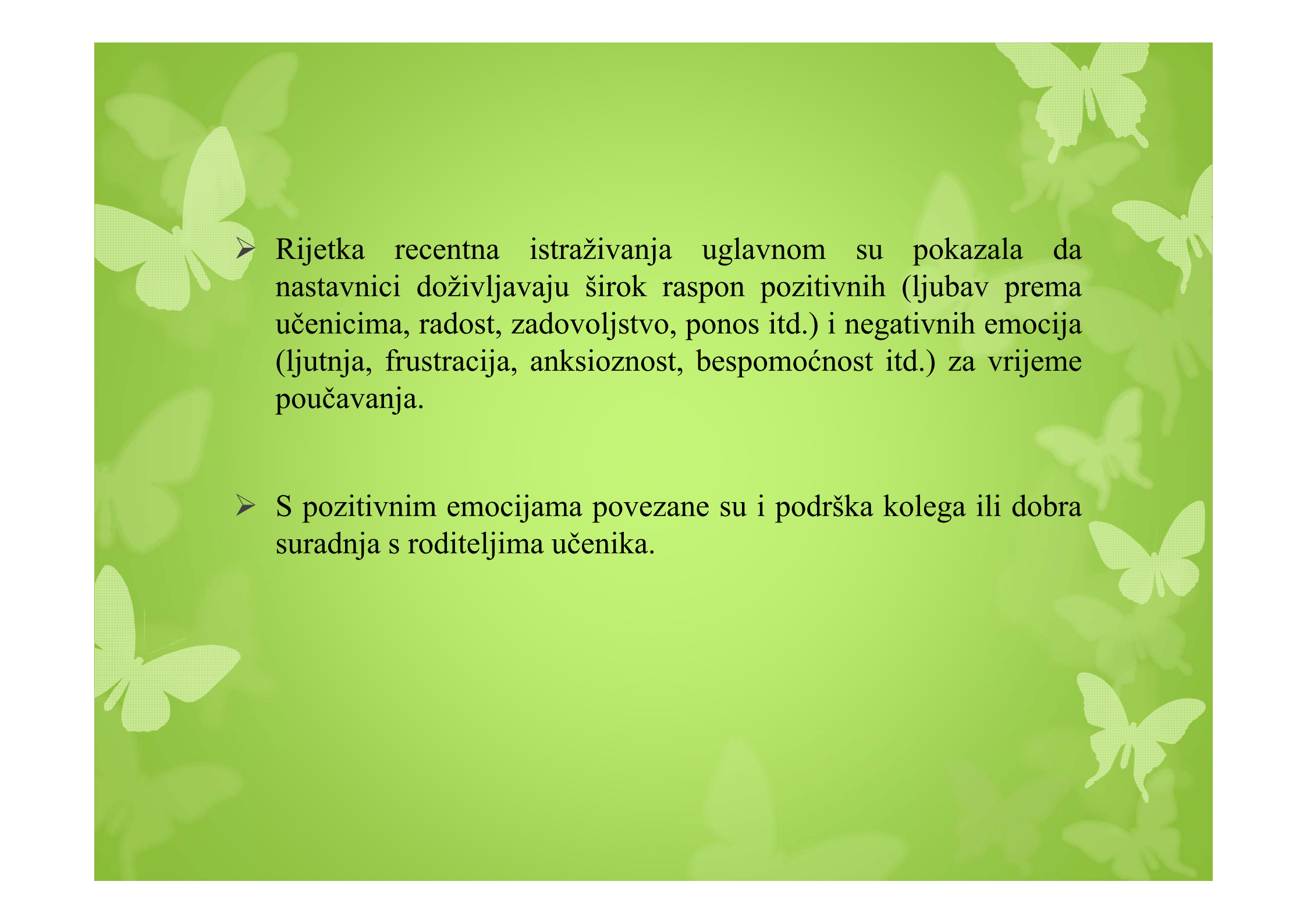
-
- The background of the slide is a light green color with a pattern of white butterfly silhouettes scattered across it. The butterflies are of various sizes and orientations, some appearing to fly towards the left and others towards the right.
- Dosadašnja istraživanja razrednih interakcija nedovoljno su uvažavala uloge nastavnika kao izvora učeničkih emocija koje utječu na procese učenja i poučavanja.
  - Kulture koje negiraju emocije nastavnika, negiraju i emocije učenika, te time onemogućavaju oblikovanje pozitivnog konteksta učenja koji će angažirati i nastavnike i učenike u zajedničkom procesu poučavanja i učenja (Meyer i Turner, 2002, 2007)
  - Nastavnikove interpersonalne vještine prepoznavanja i podržavanja učeničkih emocija jednako kao i njegovo intrapersonalno razumijevanje i ekspresija vlastitih emocija integralne su odlike kvalitetnog poučavanja.

-
- The background of the slide is a solid light green color. It is decorated with several white butterfly silhouettes of various sizes and orientations, scattered across the page. The butterflies are semi-transparent, allowing the green background to show through them.
- Emocionalni aspekti interakcija nastavnika i učenika dosad su se uglavnom istraživali iz perspektive učenika, odnosno s obzirom na učeničke emocije kao posljedicu tih interakcija, a (ni)malo se pažnje usmjeravalo na emocije koje doživljavaju nastavnici.
  - Istraživanja emocionalnog doživljavanja nastavnika bila su gotovo isključivo usmjerena na istraživanje stresa (sagorijevanja na poslu) ili eventualno njihova zadovoljstva poslom.

The background of the slide is a light green color with a pattern of white butterfly silhouettes scattered across it. The butterflies are of various sizes and orientations, some appearing to fly towards the left and others towards the right.

➤ Tek u novije vrijeme počinje se respektirati činjenica da je i za nastavnike razredni (školski) kontekst izrazito “emocionalno mjesto” (Sutton i Wheatley, 2003; Sutton, 2007; Schutz, Cross, Hong i Osbon, 2007; Spilt, Koomen i Thijs, 2011).

➤ Važnost razumijevanja ukupnog emocionalnog doživljavanja u razrednom kontekstu postaje sve veća s obzirom na sve teže i kompleksnije zahtjeve koje i pred nastavnike i pred učenike postavljaju brze društvene promjene.

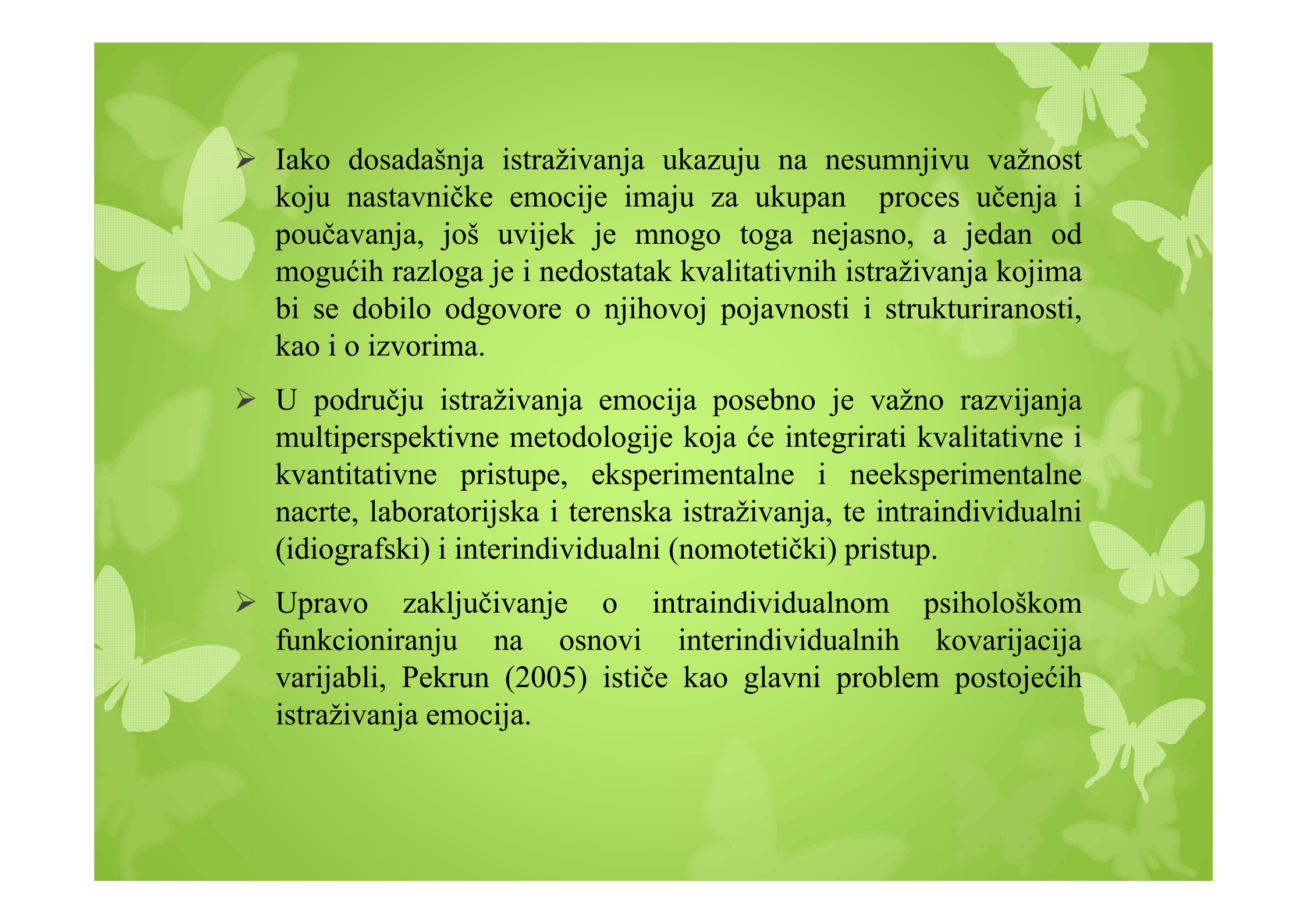
-
- The background is a solid light green color with several white butterfly silhouettes scattered across it. The butterflies are of various sizes and orientations, some appearing to fly towards the left and others towards the right. The overall aesthetic is clean and nature-themed.
- Rijetka recentna istraživanja uglavnom su pokazala da nastavnici doživljavaju širok raspon pozitivnih (ljubav prema učenicima, radost, zadovoljstvo, ponos itd.) i negativnih emocija (ljutnja, frustracija, anksioznost, bespomoćnost itd.) za vrijeme poučavanja.
  - S pozitivnim emocijama povezane su i podrška kolega ili dobra suradnja s roditeljima učenika.

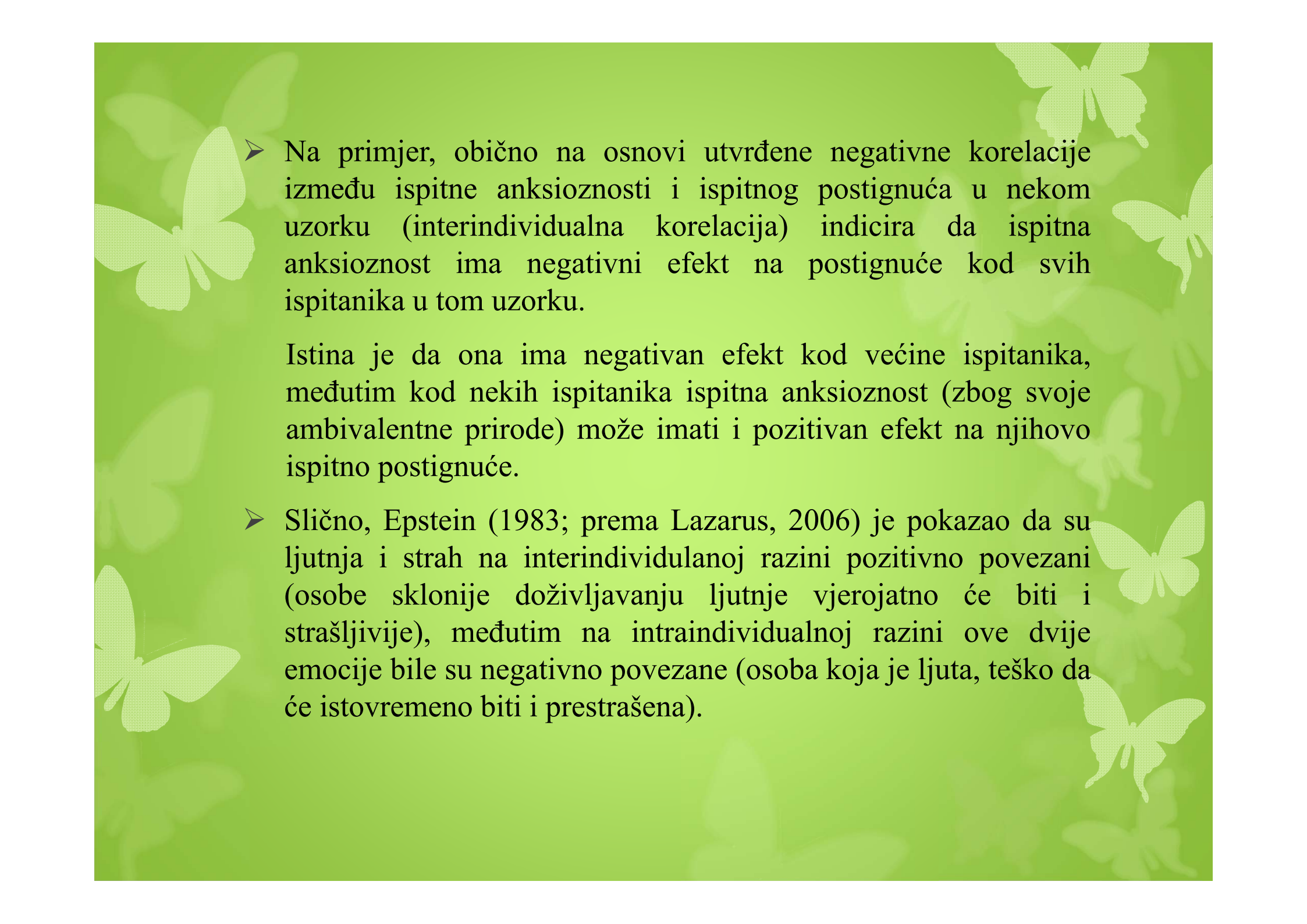

Nastavničke negativne emocije (nekongruentne s ciljevima):

- štetno djeluju na nastavnikovo pamćenje, kategoriziranje, razmišljanje i rješavanje problema
- umanjuju intrinzičnu motivaciju i percepciju nastavničke samoefikasnosti
- utječu na način na koji će nastavnici kauzalno atribuirati postignuće svojih učenika
- povezane su s ukupnom razinom njihova profesionalnog “izgaranja”
- povezane su sa nezadovoljstvom poslom i zdravstvenim problemima
- utječu na odabir nastavničkog zanimanja i održavanju u njemu, kao i u odluci da se to zanimanje napusti

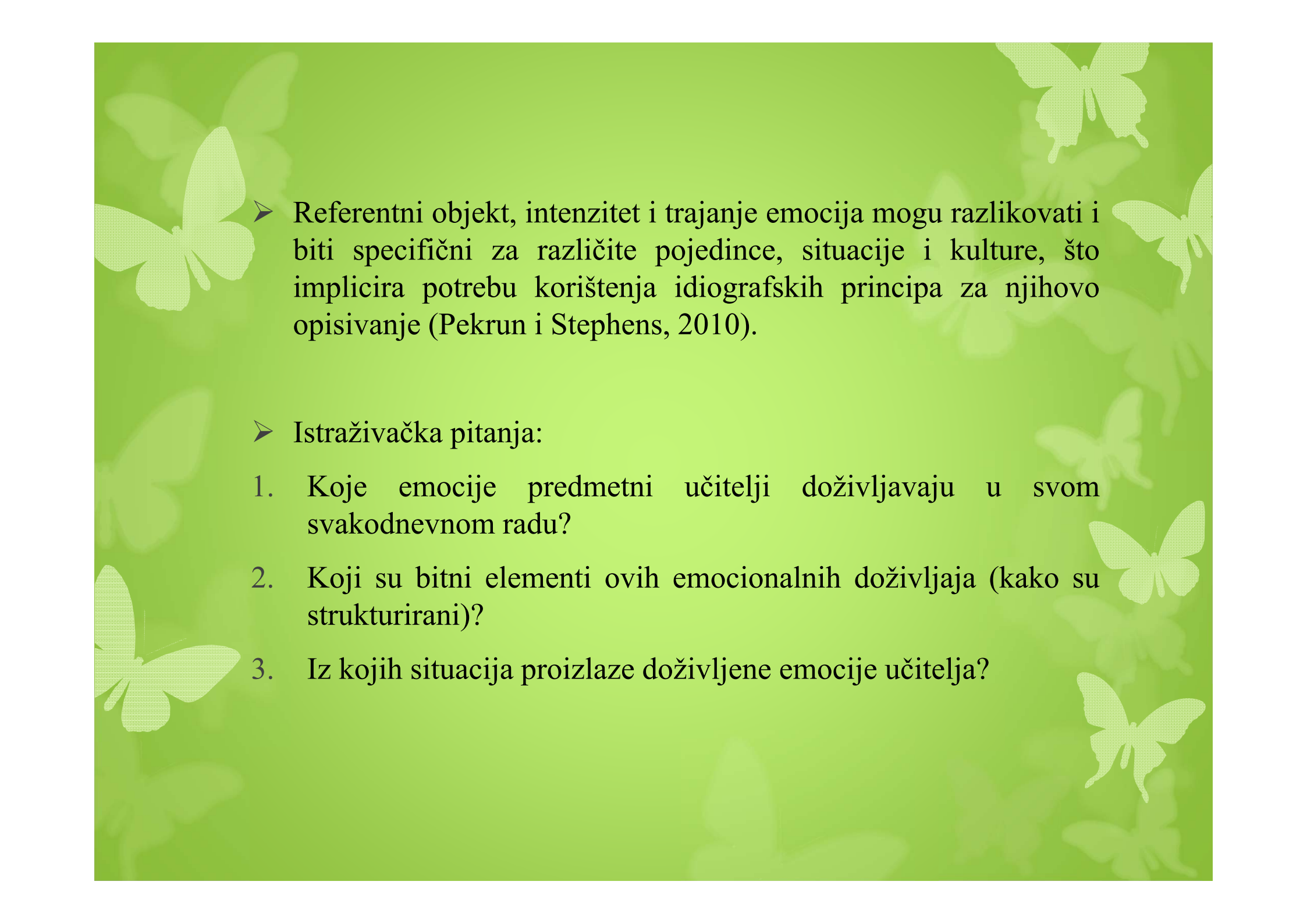
(Sutton i Wheatley, 2003; Schutz i sur., 2007; Meyer i Turner, 2007; Chang, 2009).

-
- Iako dosadašnja istraživanja ukazuju na nesumnjivu važnost koju nastavničke emocije imaju za ukupan proces učenja i poučavanja, još uvijek je mnogo toga nejasno, a jedan od mogućih razloga je i nedostatak kvalitativnih istraživanja kojima bi se dobilo odgovore o njihovoj pojavnosti i strukturiranosti, kao i o izvorima.
  - U području istraživanja emocija posebno je važno razvijanja multiperspektivne metodologije koja će integrirati kvalitativne i kvantitativne pristupe, eksperimentalne i neeksperimentalne nacрте, laboratorijska i terenska istraživanja, te intraindividualni (idiografski) i interindividualni (nomotetički) pristup.
  - Upravo zaključivanje o intraindividualnom psihološkom funkcioniranju na osnovi interindividualnih kovarijacija varijabli, Pekrun (2005) ističe kao glavni problem postojećih istraživanja emocija.

-
- Na primjer, obično na osnovi utvrđene negativne korelacije između ispitne anksioznosti i ispitnog postignuća u nekom uzorku (interindividualna korelacija) indicira da ispitna anksioznost ima negativni efekt na postignuće kod svih ispitanika u tom uzorku.

Istina je da ona ima negativan efekt kod većine ispitanika, međutim kod nekih ispitanika ispitna anksioznost (zbog svoje ambivalentne prirode) može imati i pozitivan efekt na njihovo ispitno postignuće.

- Slično, Epstein (1983; prema Lazarus, 2006) je pokazao da su ljutnja i strah na interindividualnoj razini pozitivno povezani (osobe sklonije doživljavanju ljutnje vjerojatno će biti i strašljivije), međutim na intraindividualnoj razini ove dvije emocije bile su negativno povezane (osoba koja je ljuta, teško da će istovremeno biti i prestrašena).

➤ Referentni objekt, intenzitet i trajanje emocija mogu razlikovati i biti specifični za različite pojedince, situacije i kulture, što implicira potrebu korištenja idiografskih principa za njihovo opisivanje (Pekrun i Stephens, 2010).

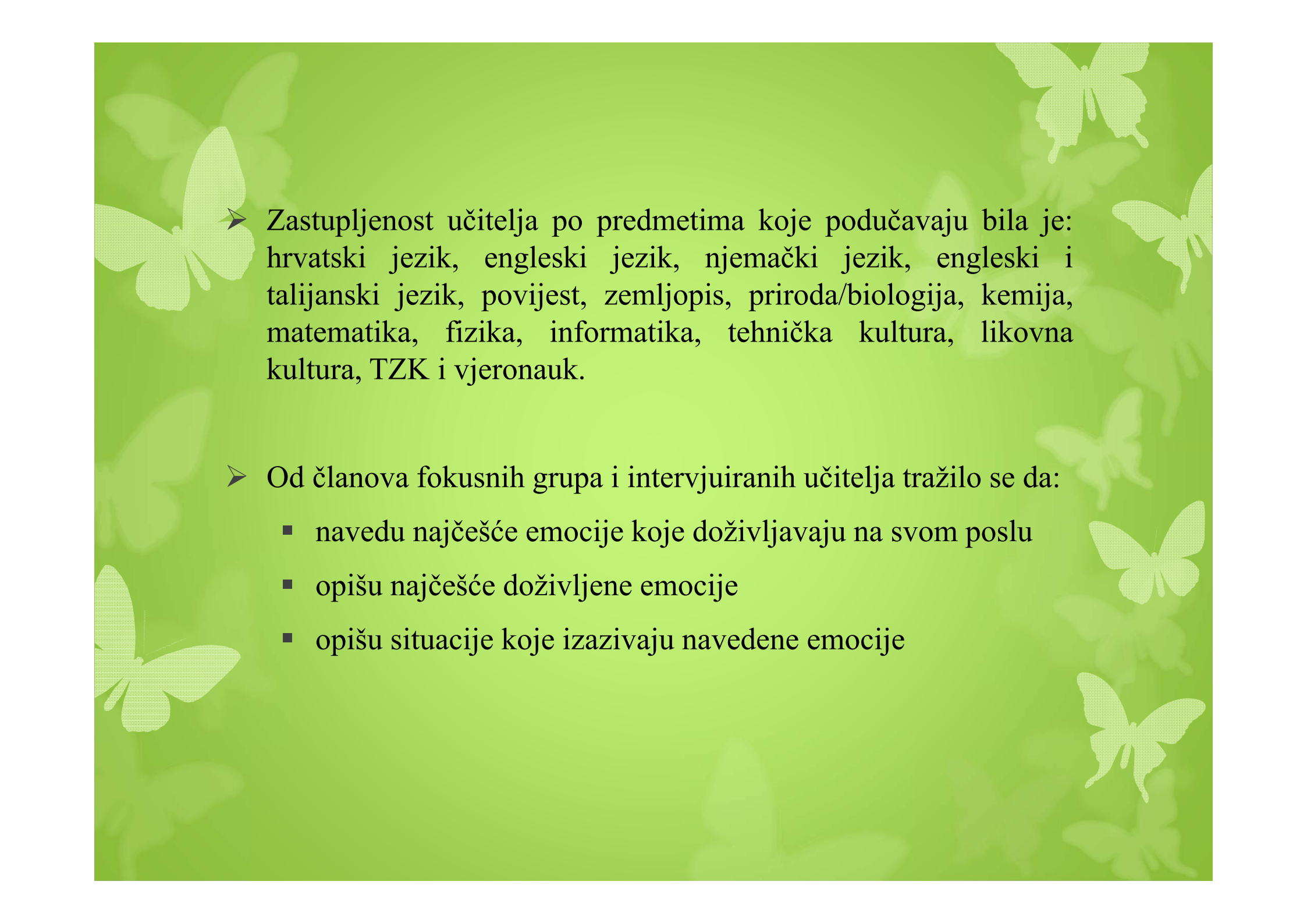
➤ Istraživačka pitanja:

1. Koje emocije predmetni učitelji doživljavaju u svom svakodnevnom radu?
2. Koji su bitni elementi ovih emocionalnih doživljaja (kako su strukturirani)?
3. Iz kojih situacija proizlaze doživljene emocije učitelja?

Metoda:

- 4 fokusne grupe (6 do 8 članova) i 25 polustrukturiranih intervjua koji su održani u listopadu i studenom 2014. godine
- moderator: vanjski stručnjak specijaliziran za provedbu kvalitativnih istraživanja

	Fokusne grupe	Polustrukturirani intervjui
Broj učitelja	N=29 (3 učitelja muškog spola)	N=25 (2 učitelja muškog spola)
Mjesto	Zagreb, Šibenik, Zadar	Zagreb, Zadar
Dob	M=44.32; SD=10.11	M=44.56; SD=8.11
Stož	M=18.39; SD=9.46	M=15.35; SD=7.53

-
- The background of the slide is a solid light green color, decorated with several white butterfly silhouettes of various sizes and orientations scattered across the page.
- Zastupljenost učitelja po predmetima koje podučavaju bila je: hrvatski jezik, engleski jezik, njemački jezik, engleski i talijanski jezik, povijest, zemljopis, priroda/biologija, kemija, matematika, fizika, informatika, tehnička kultura, likovna kultura, TZK i vjeronauk.
  - Od članova fokusnih grupa i intervjuiranih učitelja tražilo se da:
    - navedu najčešće emocije koje doživljavaju na svom poslu
    - opišu najčešće doživljene emocije
    - opišu situacije koje izazivaju navedene emocije

Analiza:

- auditivno zapisivanje grupnih diskusija i polustrukturiranih intervjuja
- verbalno transkribiranje audiozapisa od strane 3 istraživača
- kodiranje (3 istraživača nezavisno)
- provedba zasebnih tematskih analiza na kodiranim transkriptima fokusnih grupa i polustrukturiranih intervjuja (3 istraživača nezavisno)

Rezultati

Utvrđeno je da predmetni učitelji doživljavaju širok raspon ugodnih i neugodnih emocija u svom svakodnevnom radu, pri čemu su identificirana četiri osnovna područja rada nastavnika koja su izvori navedenih emocija:

- neposredan rad s učenicima,
- odnosi s kolegama/ravnateljem (funkcioniranje radnog kolektiva),
- odnosi s roditeljima učenika,
- profesionalni status nastavnika (aktualni obrazovni sustav i obrazovna politika).

Što osjećaju nastavnici u radu s učenicima?

Radost Ispunjenost Ponos Olakšanje

Oduševljenost Ugodnu iznenađenost

Euforičnost Empatičnost Ugodnost

Sreću Zadovoljstvo Radoznalost Veselje

Suosjećanje Nadahnuće Privrženost

Ljubav Smirenost

Entuzijizam Nadu Polet Optimizam

Što osjećaju nastavnici u radu s učenicima?

Ljutnju

Tugu

Razočaranost

Ravnodušnost

Bespomoćnost

Nemoć

Zasićenost

Nezadovoljstvo

Strah

Umor

Povrijeđenost

Zabrinutost

Frustriranost

Istrošenost

Iritiranost

Napetost

Nesigurnost

Neugodnu iznenađenost

Bijes

Nervozu

Rezigniranost

Što osjećaju nastavnici u radu s kolegama /ravnateljem?

Sreću

Radost

Ponos

Ugodnost

Zadovoljstvo

Samopoštovanje

Povjerenje

Zajedništvo

Što osjećaju nastavnici u radu s kolegama /ravnateljem?

Razočaranost

Nesretnost

Žalost

Otuđenost

Nervozu

Nepovjerljivost

Ljutnju

Iritiranost

Povrijeđenost

Iskorištenost

Iživciranost

Umor

Nepripadanje

Bespomoćnost

Obeshrabrenost

Strah

Prijezir

Omalovažavanje

Neugodnu iznenađenost

Frustriranost

Nelagodnost

Bol

Što osjećaju nastavnici vezano uz svoj profesionalni status?

Zadovoljstvo poslom

Ljubav prema poslu

Entuzijazam

Radoznalost

Zajedništvo

Ponos

Sigurnost

Nadu

Što osjećaju nastavnici vezano uz svoj profesionalni status?

Povrijeđenost

Razočaranost

Neiskorištenost potencijala

Ljutnju

Umor

Iskorištenost

Nezadovoljstvo

Frustriranost

Utučenost

Bezvoljnost

Strah

Napetost

Zabrinutost

Bespomoćnost

Što osjećaju nastavnici vezano uz roditelje učenika?

Ugodnost

Sreću

Zadovoljstvo

Što osjećaju nastavnici vezano uz roditelje učenika?

Nemoć   Nesretnost   Nelagodnost

Ljutnju   Iritiranost

Umor   Razočaranost

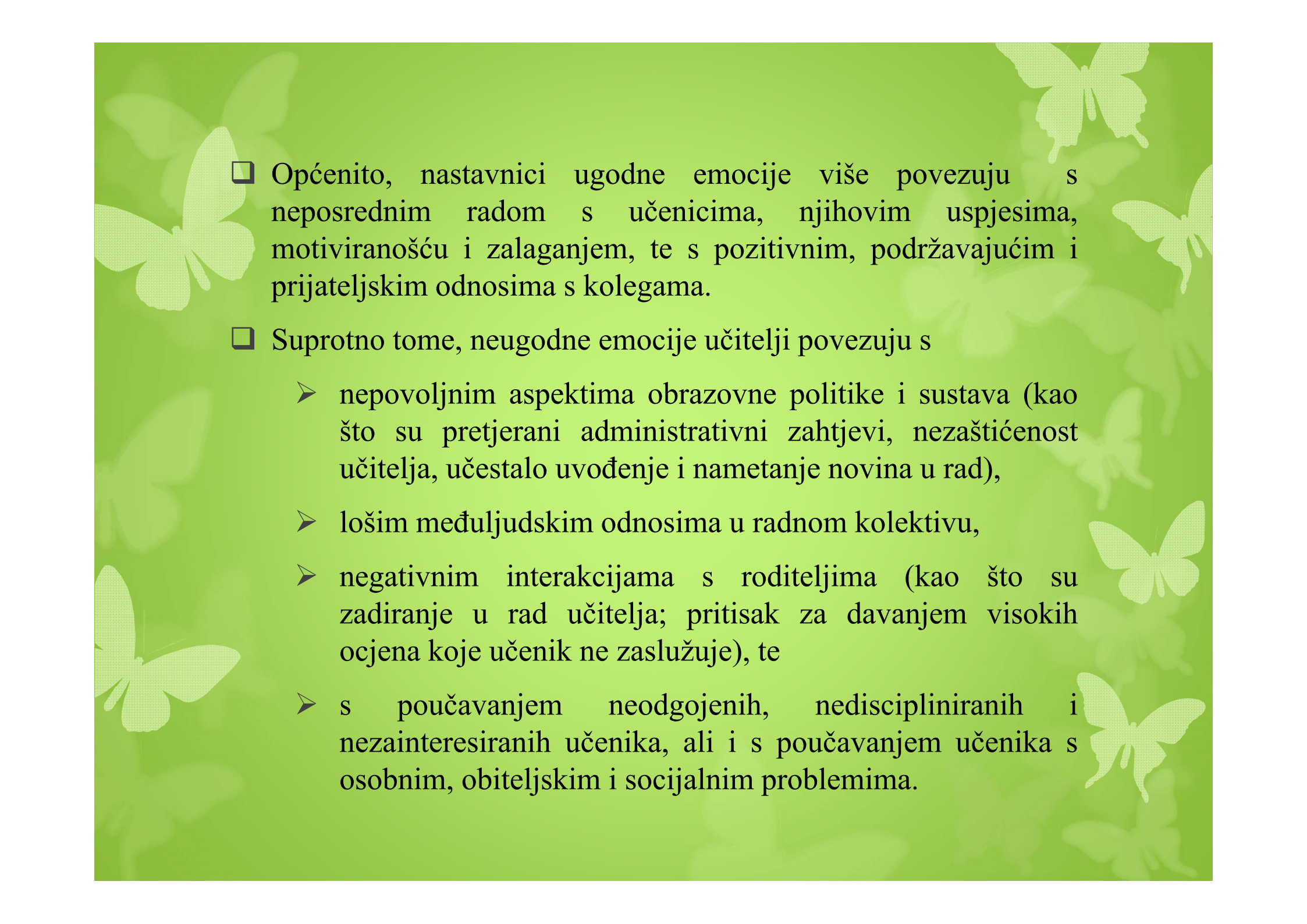
Povlačenje   Nezadovoljstvo

Tugu   Frustraciju   Bijes

Strah   Revoltiranost

Žalost

-
- ❑ Općenito, nastavnici ugodne emocije više povezuju s neposrednim radom s učenicima, njihovim uspjesima, motiviranošću i zalaganjem, te s pozitivnim, podržavajućim i prijateljskim odnosima s kolegama.
  - ❑ Suprotno tome, neugodne emocije učitelji povezuju s
    - nepovoljnim aspektima obrazovne politike i sustava (kao što su pretjerani administrativni zahtjevi, nezaštićenost učitelja, učestalo uvođenje i nametanje novina u rad),
    - lošim međuljudskim odnosima u radnom kolektivu,
    - negativnim interakcijama s roditeljima (kao što su zadiranje u rad učitelja; pritisak za davanjem visokih ocjena koje učenik ne zaslužuje), te
    - s poučavanjem neodgojenih, nediscipliniranih i nezainteresiranih učenika, ali i s poučavanjem učenika s osobnim, obiteljskim i socijalnim problemima.

Analogija u odnosu na seriju kvalitativnih istraživanja emocionalnog doživljavanja koju je proveo Pekrun sa suradnicama (2002) – i naši podaci omogućavaju „iste” zaključke o emocionalnom doživljavanju nastavnika:

- nastavnici doživljavaju širok spektar emocija u akademskim okvirima; izvještavaju o doživljavanju gotovo svih glavnih ljudskih emocija
- različite kategorije diskretnih emocija pojavile su s različitom frekvencijom, dijelom i ovisno o vrsti situacije koja ih izaziva (neposredni rad s djecom; odnosi s kolegama/ravnateljem; odnosi s roditeljima; obrazovna politika i status nastavnika) - kako se ove situacije razlikuju s obzirom na njihovu funkciju i socijalnu strukturu, razlikovale su se i emocije koje su se u njima javljale.
- ugodne emocije su opisivane jednako često kao i neugodne - ipak, nastavnici ugodne emocije najčešće doživljavaju u neposrednom radu s djecom (na nastavi i za vrijeme poučavanja)

Kvalitativne izjave ispitanika omogućile su otkrivanje ista ona dva fenomena koja spominje i Pekrun (2002), a koja bi inače ostala neprimijećena:

1. postojanje nastavničkih meta-emocija, odnosno njihova osjećaja o vlastitim emocijama.
2. mogućnost da iste emocije mogu imati različite izvore (npr. nastavnici doživljavaju frustriranost i u odnosima s kolegama i u odnosima s roditeljima i glede svog profesionalnog statusa, a ponekad i u radu s nemotiviranim učenicima).

Praktične implikacije:

- Sveukupno, svojim kvalitativnim opisima doživljenih emocija nastavnici su izvijestili o širokom rasponu afektivnih, kognitivnih, fizioloških i motivacijskih komponenti vlastitih emocionalnih doživljaja.
- Pokazalo se da različite emocije pokazuju specifične profile komponenti, od kojih neke dijele s ostalim emocijama. Pri tome čini se da značajan utjecaj na ove profile imaju i različite situacije koje kod nastavnika izazivaju određene emocije.
- Ova su saznanja od velike važnosti za kreiranje valjanog upitnika kojim će se te emocije pokušati mjeriti (njihova unutarnja struktura i izvori).

The background is a solid light green color. It is decorated with several white butterfly silhouettes of various sizes and orientations, scattered across the page. The butterflies are positioned in the corners and along the sides, leaving a clear central area for the text.

Hvala na pažnji !